Reportage

Digital humaniora – En lägesrapport

Pelle Snickars

Digital humaniora är ett vitalt forskningsfält som förutsätter tekniskt kunnande och dialog med programmerare. Det saknas inte kritiker av digital humaniora, men ur ett metodologiskt perspektiv är utvecklingen omistlig och det är inte nödvändigt att ställa den klassiska humanioran mot den digitala. Det hävdar Pelle Snickars, professor i medie- och kommunikationsvetenskap vid Umeå universitet, som besökt DH-fältets största konferens för att ta tempen på ett forskningsfält i ropet.

Digital humaniora (DH) är ett forskningsfält som på sistone alltmer kommit i ropet, dels som ett sätt att revitalisera humaniora med nya tekniska hjälpmedel och perspektiv, dels för att profilera lärosäten med nya forskningspraktiker och laboratorieliknande miljöer. Det enklaste sättet att skapa sig en bild av vad digital humaniora egentligen handlar om är att surfa in på sidan ”www.whatisdigitalhumanities.com”. Varje gång man uppdaterar sidan ges en ny definition ur en databas av 817 citat om vad digital humaniora står för.

Som jag ser det handlar digitala humaniora framför allt om utveckling av nya digitala metoder för humanistisk forskning, vilka förutsätter tekniskt kunnande, tvärvetenskapligt samarbete och dialog med programmerare som kommer in tidigt i forskningsprocessen. I mitt eget ämne, mediestudier, är sådan metodutveckling närmast omistlig, eftersom de flesta medieforskare fortfarande studerar mediebeteenden med hjälp av intervjuer eller pappersenkäter som få över huvud taget svarar på; hälften av de årliga SOM-undersökningarna slängs i papperskorgen. När alla digitala medieaktörer i dag har detaljerad användardata ter sig användandet av självuppskattad medieanvändning alltmer otidsenligt. Men hur ska man få tag på medial användardata? Och hur ska den studeras? I regel behövs datavetenskaplig kompetens och samarbetet med programmerare gör digital humaniora till en i högsta grad laborativ verksamhet.

I USA är DH-fältet sedan länge väletablerat. Flera svenska lärosäten är nu på gång med att inrätta olika former av noder eller centra för digital humaniora. Sedan länge finns humanistiska laboratorier på Lunds och Umeås universitet (HUMlab, till vilket jag själv är affilierad), och nyligen etablerade Göteborgs universitet ett centrum för digital humaniora. I Uppsala och på Linnéuniversitetet finns snarlika planer. Med tanke på att det i våra nordiska grannländer ser ut på ungefär samma sätt framstår det som symptomatiskt att den första nordiska DH-konferensen hölls i Oslo tidigare i år.

> ”Hur relationen mellan klassisk och digital humaniora egentligen ser ut är något jag återkommande funderar över när jag lyssnar på olika talare i Krakow.”

Som medieprofessor med en lätt oortodox bakgrund i kulturarvssektorn är jag själv strängt taget positiv till detta forskningsområde – jag arbetar trots allt med en rad DH-projekt på HUMlab i Umeå. Men här finns också en del egendomligheter, vilka – tror jag – bottnar i ett slags pågående förhandling om vad humaniora kan vara. DH-fältet är exempelvis oerhört omfattande; arkeologi, lingvistik, sociologi och mitt eget område, mediestudier, för att bara nämna några forskningsfält, använder sig av digital teknik för att bedriva forskning och samla in material. Digital humaniora inbjuder därför till funderingar kring vad humaniora egentligen betyder i detta sammanhang – och vad humaniora ska vara.

För det speciella med digital humaniora är att fältet ständigt irriterar. I hjärtat av den traditionella uppfattningen av humaniora som ett studium av mänsklig kultur som gör människan mer mänsklig, ligger föreställningen att bara *människor* kan förstå sig på människan. Denna uppgift ska inte ligga i händerna på maskiner. Kritiken mot DH är rätt omfattande. Själv har jag till och med av ämneskollegor blivit anklagad för att vara något slags nypositivist.

Litteraturteoretikern Stanley Fish skrev för några år sedan ett par uppmärksammade artiklar i *The New York Times* där han ifrågasatte relevansen av de

litteraturvetenskapliga resultat som uppnås inom textuellt orienterad DH, som i sin lingvistiska och litteraturvetenskapliga form sedan länge dominerat detta forskningsfält. Om kylig maskinär distansläsning kan ersätta känsliga närläsningar, vad vore humaniora då? Som Fish skriver: ”first you run the numbers, and then you see if they prompt an interpretive hypothesis”; metoden dikteras enbart av maskinens möjligheter.

Denna inomakademiska kritik har DH-fältet kunnat hantera; det handlar trots allt om vilka forskningsfrågor som ställs. Men i en artikel från maj i år i *Los Angeles Review of Books* (*LARB*) gick några forskare i en artikel med titeln ”Neoliberal Tools (and Archives) – A Political History of Digital Humanities” till storms mot digital humaniora från ett mer övergripande forskningspolitiskt perspektiv. Digital humaniora är ett nyliberalt projekt, hävdade de – ”the promotion of project-based learning and lab-base research over reading and writing”. Artikeln provocerade många, inte minst eftersom kritiken var initierad; skribenterna (Daniel Allington, Sarah Brouillette och David Golumbia) har själva länge varit verksamma inom DH-fältet. De skrädde inte orden utan menade att digital humaniora på detta sätt spelat en ledande roll i den korporativistiska omstruktureringen av humaniora. Riktiga humanister läser och skriver – de sitter inte i labb och programmerar. Likt mycket av den tekno-politiska retoriken kring Silicon Valley innefattar den samtida DH-diskursen en syn på teknisk innovation som ett sociopolitiskt mål i sig.

Från ett svenskt perspektiv framstår denna kritik som udda, åtminstone om man jämför med den pågående diskussionen om de humanistiska ämnenas relevans och bärkraft i samhället, där just digital humaniora lyfts fram som ett vitalt och progressivt område. För vill man få till stånd en mer humanioravänlig forskningspolitik är det knappast ”reading & writing” i solitär enskildhet som är gångbart.

För att ta pulsen på fältet kring digital humaniora – samt presentera egna forskningsresultat – deltar jag under sommaren i DH-fältets största konferens ”Digital Humanities 2016” i Krakow, som samlar 900 deltagare. De flesta jag pratar med i Krakow avfärdar *LARB*-artikeln. Kritiken framstår som orättvis, menar de flesta. Medieprofessor Mark Williams, som leder ”Media Ecology Project” på Dartmouth College i New Hampshire (norr om Boston), påpekar dessutom att *LARB*-artikeln (liksom Fish) ensidigt kritiserar en viss typ av litteraturvetenskapligt orienterad digital humaniora. Williams, som arbetar med digitala verktyg för filmanalys, påpekar att ”the DH field is far more extensive than word-culture studies alone, and increasingly engages audio-visual media.”

Jag skajpar och mailar också med min kollega på Umeå universitet, professor Patrik Svensson, som under det senaste året varit gästforskare på Graduate Center vid City University New York, och frågar honom hur han utifrån sin position i USA ser på reaktionen på *LARB*-artikeln. ”Det finns en i vissa stycken onödig polarisering kring digital humaniora där traditionell humaniora ställs emot digital humaniora och dessa kan te sig som motsatser”, svarar han. Digital humaniora får här klä skott, fortsätter Svensson, ”för vad man uppfattar som en utveckling mot ständig nedprioritering av humaniora och traditionella humanistiska värden, en högre utbildning genomsyrad av nyliberala föresatser och New Public Management, samt ett tekniskt orienterat, utåtriktat och framtidsinriktat engagemang.” I grunden handlar det givetvis om en ”prioritering av resurser, syn på kunskapsområdet humaniora och olika bilder av högre utbildning”, framhåller Svensson, men påpekar samtidigt att ”traditionell humaniora och digital humaniora behöver varandra”.

Hur relationen mellan klassisk och digital humaniora egentligen ser ut är något jag återkommande funderar över när jag lyssnar på olika talare i Krakow. Jag tar del av paneler om webbarkivering, om kartografisk analys, om 3D-teknologier och om kodsajten GitHub ”as a platform of knowledge for the humanities”. Som humanist kan man åtminstone ställvis känna igen sig, för somligt är mycket bekant. DH-forskarna klagar exempelvis högljutt när konferensens huvudsponsor tar alltför mycket plats i ett inledande anförande; humaniora ska inte sälja sig. Men presentationen från företaget Gale (som erbjuder paketlösningar av digitaliserat kulturarv) är utmärkt och på Twitter skrivs det sarkastiskt: ”Only a room full of humanists would complain about someone sponsoring their field.” Vidare skälls helmanliga paneler givetvis ut och naturligtvis är ”diversity” och representation av förfördelade grupper undermålig.

Mycket är med andra ord som det brukar vara. Annat är väldigt annorlunda. Det finns till exempel inte ett bokbord i sikte; inte ett enda förlag är närvarande i Krakow. Jag vet inte riktigt vad jag ska göra i pauserna; kolla mail? Men när internet laggar och är långsamt i en av universi-

Mediehistorikern Johan Jarlbrink distansläser förekomsten av ”elektrisk telegraf” i tusentals Aftonbladet från mitten av 1800-talet på Humlab, Umeå universitet. Projekt drivs tillsammans med artikelförfattaren.

FOTO HUMLAB/UMEÅ UNIVERSITET

tetets lika slitna som bedårande föreläsningssalar, då stönas det högt bland hundratals deltagare. För halva denna DH-konferens utspelas nämligen på Twitter – hashtaggen #dh2016 fylls snabbt av tusentals korta textmeddelanden. Många forskare som inte är på plats följer aktivt konferensen via Twitter; samtal och idéutbyte sker både reellt och virtuellt. I princip alla närvarande sitter också med påslagna laptops och iPads. Inte sällan är det därför svårt att veta vad man ska uppmärksamma och vad som är mest intressant – tweets från andra paneler eller den man lyssnar på?

Det finns en hyperintressant meta-medvetenhet om denna flod av tweets. När en av *keynote*-talarna exempelvis inte använder PowerPoint-presentation påtalas det blixtsnabbt: ”Notice how the number of tweets decreases now that there’s no powerpoint presentation.” Jag frågar mig därför hur mycket av konferensen som egentligen handlar om humaniora. Det ligger i teknikens natur att den tar nästan all plats; för teknikfetischister och digitala maskinromantiker blir datakodens oanade möjligheter snabbt ledstjärna. Litteraturvetaren Cecilia Lindhé håller delvis med när jag pratar med henne under en av konferenspauserna. Men det kanske inte är så konstigt, säger hon, eftersom all digital humaniora trots allt är beroende av programmeringskunskap. Samtidigt finns det också dimensioner av digital humaniora som inte primärt uppehåller sig vid digitala artefakter, digitala verktyg eller programmering: ”Det digitala är ju också en lins, ett perspektiv varifrån vi betraktar kultur och historia.”

Lindhé är föreståndare för Göteborgs universitets nyetablerade Centrum för digital humaniora (CDH). Hon håller på att bygga upp verksamheten där. Tanken är att erbjuda en plattform för att utforska de möjligheter och perspektiv som digitaliseringen erbjuder. ”Göteborgs universitet har stark förankring i tvärvetenskap och metodutveckling, i synnerhet inom det språkteknologiska området”, säger Lindhé. ”Men jag vill även utveckla andra områden inom digital humaniora, framför allt med inriktning på visualisering, gränssnitt och kunskapsteoretiska perspektiv på digitaliseringen.”

Även Patrik Svensson – aktuell med boken *Big Digital Humanities* – är inne på sådana tankegångar. För honom framstår det som centralt att digital humaniora ”spänner över hela det humanistiska fältet, en mängd olika studieobjekt och görande-praktiker. ”Jag ser det också som viktigt”, påpekar han i ett mail, ”att utveckla starka intellektuella-materiella förhållningssätt där intellektuella frågor, sofistikerade tolkande verktyg, data och experimentella uttryck kommer samman. Det handlar inte längre endast om digitalisering, tillgång till data och separata verktyg, utan om hur vi kan skapa nya tolkningar.”

Ett exempel på en sådan hermeneutisk inriktning är det nya forskningsprojekt om Ivar Arosenius som Lindhé är inblandad i och som leds av litteraturprofessor Mats Malm vid Göteborgs universitet. I Krakow presenteras projektet i en så kallad ”posterslam” (på fyra högoktaniga minuter) av kulturarvsforskaren Jonathan Westin. ”Vår tanke med detta projekt”, påtalar Lindhé och Westin när jag träffar dem senare i ösregnet på en uteservering, ”är att utveckla ett helt nytt gränssnitt kring Arosenius bilder, där man bland annat ska kunna närma sig hans konstnärskap visuellt utifrån motiv, perioder eller karaktärer, eller rentav sortera hans bilder efter färg.” Ett virtuellt återskapat konstnärshem, Arosenius röda stuga (sedan länge riven) där hans mest folkkära bilder skapades, kommer därför att kodas fram med hjälp av målningar och material ur arkivet. Förhoppningen är att den ska fungera som en lika tankegenererande som multimedial nod för projektet.

Just denna typ av nya ingångar till konsthistorien genom algoritmiska sökningar är återkommande på agendan i Krakow. En av de bättre presentationerna jag lyssnar till handlar om neurologiskt inspirerad bildsökning och bildanalys. Google har under flera år arbetat med så kallad ”similar images”, där snarlika bilder kan sökas visuellt. En forskargrupp i Lausanne har nu vidareutvecklat en algoritm för maskinlärning, ursprungligen

> ”Det digitala är ju också en lins, ett perspektiv varifrån vi betraktar kultur och historia.”

framtagen inom forskning kring neurala nätverk, som genom kvalificerad pixelanalys gör det möjligt att zooma in och söka efter snarlika element i tiotusentals äldre målningar (stil, komposition, objekt). Konsthistoriska detaljer kan jämföras maskinellt – även detaljer av detaljer av detaljer. Samtidigt är det också möjligt att zooma ut och genomföra massiva distansanalyser av hur till exempel kompositioner återkommit hos en viss konstnär, inom en viss genre eller under en viss epok.

Forskarna från Lausanne är konsthistoriker och datavetare och en av de mer intressanta aspekterna med digital humaniora är att fältet ofta kombinerar forskning och infrastruktur. Dels handlar det om tvärvetenskapliga samarbeten mellan humanister och dataloger/utvecklare, dels om forskningsprojekt där resultatredovisning sker parallellt med presentation av redskap som använts (eller konstruerats) för att underlätta själva undersökningen. Denna glidning mellan forskning och infrastruktur är ofta närvarande på DH-konferensen i Krakow. Den kanadensiske historikern Ian Milligan presenterar exempelvis ett projekt om webben som ett gigantiskt historiskt arkiv. Han frågar sin publik om det över huvud taget är möjligt att studera fenomen som Donald Trump eller den 11 september utan att använda sig av webben som en his-

Med hjälp av antika källor och i samarbete med dansare arbetar forskningsprojektet ”Ancient Dance in Modern Dancers” med att digitalisera den dansform som kallas tragisk pantomim.

FOTO HUMLAB/UMEÅ UNIVERSITET

torisk källa. Knappast, hummar de flesta. Men hur går man då tillväga? Milligan har utvecklat Warcbase, en plattform byggd på öppen källkod där forskare kan hantera webbarkiv. Den ”erbjuder en datamodell för lagring och hantering av innehåll, metadata och extraherad kunskap”. Detta slags DH-forskning handlar lika mycket om utvecklandet av infrastrukturella redskap för att nå resultat som resultaten själva.

Infrastruktur för forskning har alltid varit central inom digital humaniora. På sistone har detta fokus intensifierats genom möjligheterna att via nätet länka samman befintliga verktyg och databaser. Det har talats om en infrastrukturell vändning inom DH, vilket en panel i Krakow också handlade om. Här har kulturarvsinstitutioner spelat en viktig roll, något jag själv har erfarenhet av genom mitt tidigare arbete på Kungliga biblioteket. Även på landets nationalbibliotek har digital humaniora kommit i ropet under det senaste året. KB arrangerar exempelvis en pågående seminarieserie, ”Kulturarvet som ettor och nollor”, där digital humaniora är central. Höstens seminarium handlar enbart om detta forskningsfält.

Samtidigt har det länge funnits en olycklig uppdelning i synen på den nationella humanistiska forskningens infrastruktur. I KB:s förordning framgår att som ett humanistiskt och samhällsvetenskapligt forskningsbibliotek ska KB ”tillhandahålla en effektiv forskningsinfrastruktur” – men denna har inte alltid samverkat med de insatser som forskningsfinansiärer ägnat sig åt. De beslut som kom från Vetenskapsrådet i början av sommaren om prioriterade infrastrukturområden lämnar exempelvis en hel del övrigt att önska ur ett digitalt humaniora-perspektiv. Visserligen menar Rådet för forskningens infrastrukturer att infrastruktur för forskning som använder sig av språkligt material är moget för implementering framöver. På sikt gäller det även infrastruktur för forskning som nyttjar historiska databaser och visualisering. Men om jag förstår underlaget rätt finns det inte någon koordinering av dessa insatser, framför allt inte med dem som sker inom kulturarvssektorn. Vad som skulle behövas är en nationell DH-koordinering mellan humanistiska forskargrupper som får anslag för att bygga verktyg, databaser och utveckla digitala metoder etcetera, och den parallella digitala infrastruktur som byggs inom ABM-sektorn (arkiv, bibliotek, museer).

De utlysningar om forskningsanslag som gjort av Riksbankens Jubileumsfond och Vitterhetsakademien kring ”forskning och samlingarna” kan ses som ett steg i en sådan riktning. Själv arbetar jag med ett sådant projekt tillsammans med Tekniska museet, som med utgångspunkt i teknikhistorien undersöker digitaliseringens specificitet och potential som brygga mellan forskning, minnesinstitution och besökare. För det är förstås genom olika digitaliseringsaktiviteter som digital humaniora blivit viktig för ABM-sektorn. När dokument blir till data (genom digitalisering) ligger det nära till hands att kulturarvsinstitutioner åtminstone delvis flyttar fokus från att enbart ge access till material till att även erbjuda möjligheter att analysera och bearbeta de samlingar som digitaliseras. Det innebär dock en förändrad självbild (och inriktning). Digital humaniora är tacksamt eftersom fältet erbjuder olika slags verktygslådor, både metodologiskt och teoretiskt. Internationellt arbetar också flera kulturarvsinstitutioner på det sättet, inte minst eftersom DH-fältet är inkluderande och omfattar många olika humanistiska forskningsperspektiv.

När jag besöker KB och pratar om digital humaniora med min tidigare kollega Lars Björk, som ansvarar för koordinering av digitaliseringsinsatser på KB, är han emellertid något avvaktande: ”Digital humaniora är spännande och lockande för KB – men det innefattar väldigt många inriktningar och som nationalbibliotek har vi nog inte alltid haft klart för oss vilken roll vi ska ta, som råvaruproducent eller som förädlare av en slutprodukt. Inom bibliotekssektorn är dessutom synen på digital humaniora ibland faktiskt litet naiv.”

Denna naivitet präglar även många DH-forskare, mig själv inkluderad. Tillsammans med KB arbetar jag och Johan Jarlbrink exempelvis i ett projekt där vår avsikt från början var att distansläsa svensk dagspress från 1800-talet och analysera hur nya medier (telegrafi, fotografi, kinematografi) framställdes i dåtidens tidningar. Men eftersom OCR-tolkningen av de äldre tidningsläggen varit bristfällig, har vårt projekt mest kommit att handla om att tvätta data samt att hitta metoder för att hantera det omfattande brus som tillförts materialet genom digitaliseringsprocessen. ”Detta är ett typiskt exempel på en outvecklad förståelse av OCR-processen och den informativa kapaciteten hos dess produkter”, påtalar Björk när vi pratar om projektet. ”KB:s digitalisering av dagstidningar syftar till att producera en visuell avbildning av tidningens textinnehåll. Den OCR-tolkning som görs i denna process gör det möjligt att söka sig fram i textmassan. En OCR-tolkning för detta ändamål behöver inte uppfylla högt ställda krav på tillförlitlighet eftersom det är den bildbaserade återgivningen som är den slutgiltiga produkten. Den OCR-bearbetade texten kan här närmast betraktas som ett navigationsredskap.”

> ”Konsthistoriska detaljer kan jämföras maskinellt – även detaljer av detaljer av detaljer.”

Men när denna typ av massiva textdatabaser används som råvara för datadriven textanalys (eller lingvistisk bearbetning), då kommer ”det brus som uppstått i processen göra sig påmint och introducera olika typer av felkällor”, säger Björk. Min egen erfarenhet av att arbeta med digitala humaniora-projekt är just att dataförädling är en central komponent. När man sitter och arbetar med sin data blir man snarare snabbt medveten om dess begränsningar – och möjligheter; det gäller såväl användardata som textanalys och visualisering i verktyg som Gephi. Lars Björk är inne på samma tankegångar; kvalitet och kvantitet ”är inte motsatspar inom DH utan måste förstås utifrån tillämpning och metodik. DH-fältet skulle emellertid vinna på ett närmare samarbete när det gäller kvalitetsfrågor mellan producenter av data (ABM) och de som använder denna resurs som råvara för forskning och förädling.” KB avser därför framöver, påpekar Björk, ”att tillsammans med ett antal institutioner som använder textdata, definiera kvalitetsnivåer för OCR-tolkad text relaterade till tänkta användningsområden.”

Från mitt perspektiv är det just dessa samarbeten med forskare i andra discipliner, med datavetare, med utvecklare och programmerare samt med kulturarvsinstitutioner, som för närvarande gör digital humaniora till ett hyperintressant forskningsfält. Här finns ibland en risk att andra sätter forskningsagendan, vilket man bör vara uppmärksam på. Det gäller främst i relation till institutioner utanför universiteten. Men fördelarna överväger. För det handlar som jag ser det om ett nytt slags humanistisk forskningspraktik och en form av integrativ humaniora. De impulser som digital humaniora givit upphov till kombinerar härvidlag kvalitativa och kvantitativa undersökningar – förhoppningsvis med det kritiska och tolkande perspektiv som alltid kännetecknat humaniora. I så måtto handlar DH också om ett ifrågasättande av själva teknologin och den information/vetande/kunskap som i dag ständigt produceras genom nya gränssnitt, dataprotokoll, visualiseringsverktyg och datamodeller. ■

Pelle Snickars är professor i medie- och kommunikationsvetenskap med inriktning mot digital humaniora vid Umeå universitet.

Intervju: Gerald Izenberg

Historiker och författare till den i år utkomna *Identity – The Necessity of a Modern Idea*

”Identitet som självdefinition har funnits så länge det funnits människor”

Torbjörn Gustafsson Chorell

Som svar på frågan ”vem är jag?” dök begreppet identitet upp efter första världskriget men det slog igenom först efter andra världskriget. I dag pratar alla om identitet, konstaterar historikern Gerald Izenberg, som nyligen kommit ut med ett verk om begreppets historia. Identitet är en existentiell nödvändighet. Förr togs den för given, men genom sekulariseringen blev vi tvungna att reflektera över vår egen roll i definitionen av oss själva.

Identitet är både ett vardagligt ord och en teknisk term inom human- och samhällsvetenskaperna. Att använda ordet identitet för att definiera sig själv och andra är dock en mycket sen sedvänja. När Svenska Akademiens Ordbok kom till ordet identitet i början av 1930-talet noterades tre betydelser: identitet som egenskapen att två ting ”äro ett och samma”; förhållandet att något är detsamma ”vid olika tillfällen o. under växlande omständigheter” samt den juridiska betydelsen ”att en person värkligen är (konstateras vara) den han utgiver sig för”. Ordbokens sammanställning säger oss att alla associationer ordet ger upphov till i dag har kommit efter 1930-talet.

Den bilden förmedlar också historikern Gerald Izenberg i sin mäktiga kartläggning *Identity – The Necessity of a Modern Idea* (University of Pennsylvania Press, 2016). Han argumenterar för att identitet som svar på frågan ”vem är jag?” började dyka upp efter första världskriget. Men det är under 1950-talet som ordet slog igenom. Skyldig till spridningen var psykoanalytikern Erik H. Erikson. Hans psykologiska identitetsbegrepp gällde individens sökande efter koherens och harmoni i relationen mellan självuppfattning och omgivning. Det var ett arbete som pågick under hela livscykeln. Ordet identitetskris är ett arv efter Erikson.

> ”Att materiella intressen är den enda förklaringen till sociala beteenden är en inbilsk tro som kommer av för stor förlitan på modernt samhällsvetenskapligt tänkande.”

Vid samma tid började sociologer använda identitet för att analysera individens relation till samhället. Teorier om rollerna vi ständigt växlar mellan och de regler som styr hur vi förhåller oss till dem blev snabbt populära. I de sociologiska teorierna blev identitet – som ibland blev synonymt med jag – inget annat än effekten av de relationer och kategorier samhället byggs kring. Identitet blev en social konstruktion. Det glömdes dock ofta att identiteter var skapade ting, påpekade flera forskare; människor behandlade dem som om de var naturliga och givna.

Den tredje nyskapelsen var att kollektiva enheter som kön, nationalitet, etnicitet och religion började omtalas som identiteter. Från 1960-talet blev kollektiva identiteter vetenskapliga studieobjekt i sin egen rätt samtidigt som de gav upphov till politisk debatt. Till grund för detta låg sociala och politiska problem. Kvinnors kamp för jämställdhet, minoriteters kamp för rättigheter, migration och mångkultur gjorde identitet till ett redskap i den politiska kampen och en ideologisk utmaning (kan mångkultur förenas med liberal demokrati?). Samtidigt tilltog kritiken mot föreställningen om identitet. För de författare som under det sena 1900-talet kallades poststrukturalister och postmodernister var talet om identitet alltid en hänvisning till drömmen om det fasta och oföränderliga och som sådant ett uttryck för totalitära anspråk.

Izenberg kommer fram till att vi inte kan undvara begreppet identitet. ”Identitet som självdefinition har funnits så länge det funnits människor”. Den ska dock inte ses som något absolut eller naturligt. Men vi kan inte undgå vissa fakta som har betydelse

FOTO PRIVAT